

Un arxiu d'arxius a la ciutat de Girona

El primer arxiu unificat de les comarques gironines

El primer arxiu històric de Girona fou creat, amb caràcter d'urgència, el 1937, per tal de poder salvaguardar el patrimoni documental en un context revolucionari. El centre no va tenir continuïtat després de la guerra i, per tant, no es pot considerar el precedent directe de l'actual.

JORDI GAITX > TEXT

Avui, l'Arxiu Històric de Girona, ubicat a l'antic convent de Sant Josep, és un centre prou conegut. No obstant això, el primer centre que portà aquest nom fou el que es creà el 1937, en plena Guerra Civil Espanyola.

La dinàmica revolucionària, arreu de Catalunya, havia comportat la destrucció dels béns de gent de dretes i de l'Església, entre els quals hi havia els arxius. Aquest fet fou vist per la Conselleria de Cultura de la Generalitat i per la Secció d'Arxius com una destrucció del patrimoni documental i històric català. Per tal d'evitar-ho, s'organitzà un servei de salvaguarda documental arreu de Catalunya, que fomentà la concentració dels arxius en perill a mans de la Generalitat de Catalunya (Zamora, 2000, 2003 i 2011).

Concentracions excepcionals

A Girona, la política de salvament d'arxius es materialitzà, en primer lloc, en la dotació d'una partida de 5.000 ptes., per

ordre de 28 de gener de 1937, signada pel llavors conseller de Cultura, Antoni M. Sbert, per poder instal·lar correctament «les concentracions documentals» excepcionals, tal com havia succeït també a Tarragona, Tortosa, Lleida, Manresa i Vic, i atendre les «despeses de caràcter extraordinari, de trasllat, neteja, ordenació i protecció» (AHG, Fons Comissaria Delegada, sign. 2799/4).

Aquest fou el primer pas per a la creació de l'Arxiu Històric de Girona. El juny de 1937, a proposta de la Comissió de Patrimoni Artístic i Arqueològic de les comarques gironines, s'oferien les dependències de Can Falló, «annexes a

Un decret d'1 de juliol de 1937, signat pel president Lluís Companys i pel conseller de Cultura —Carles Pi i Sunyer—, validà la creació del nou Arxiu Històric de Girona a Can Falló

>> *Portada de l'expedient de creació de l'Arxiu Històric de Girona (1937).*

l'antic Palau Episcopal de Girona, però susceptibles d'accés i organització independent», per poder-hi instal·lar els fons documentals aplegats. De fet, segons un informe d'Agustí Duran i Sanpere, president de la Comissió dels Serveis del Patrimoni Històric, Artístic i Científic de la Generalitat de Catalunya, cap de la Secció d'Arxius i, alhora, arxiver de l'Ajuntament de Barcelona —el qual viatjà a Girona el 28 d'abril de 1937— l'acumulació d'arxius a mans de la Generalitat «es dona singularment a Girona, ciutat de

venerable història, testificada en diversos arxius riquíssims».

Entretant, el 18 de juny, fou nomenat delegat de la Secció d'Arxius a Girona l'historiador i professor universitari Elies Serra Ràfols, el qual havia destacat pels seus treballs destinats «a la salvació i organització dels dipòsits de documentació històrica d'aquella ciutat i comarca».

A la fi, un decret d'1 de juliol de 1937, signat pel president Lluís Companys i pel conseller de Cultura —ara Carles Pi i Sunyer—, validà la creació del nou Arxiu Històric de Girona a Can Falló, al costat del Palau Episcopal, destinat a Museu del Poble. Foren aplegats arxius voluminosos com el de la Catedral, l'episcopal o diocesà, el de la Col·legiata de Sant Feliu, el de la Confraria de Sant Narcís, el de la Pia Almoina i el de Protocols Notarials (Alberch, 1994; Mayans, Puigvert, 2007). També altres de menys volum però de gran interès, com el del Seminari, el del Convent de les Bernardes, el de la Confraria de la Sang i l'arxiu patrimonial de la Casa Carles. Alhora, es preveia que, tard o d'hora, s'hi integrés també l'Arxiu Municipal de Girona. El setembre, les obres a la casa Falló estaven gairebé enllestides (AHG, Fons Comissaria Delegada, sign. 2799/4 i sign. 161, exp. 9).

La idea d'organitzar aquest tipus d'arxiu a les antigues capitals de província ja s'havia plantejat des dels inicis

del règim republicà (1931), amb finalitats de conservació i consulta, però es va haver de materialitzar en temps més convulsos i amb objectius diferents.

La fi de l'Arxiu

Amb la desfeta de la República, el 1939, l'Arxiu Històric de Girona fou desmantellat i els fons retornats, quan hi hagué sort, als seus llocs d'origen. En altres casos es lliuraren a altres titulars.

El 1952 es creava l'Arxiu Històric Provincial de Girona i, el 1982, passava a dir-se Arxiu Històric de Girona. Malgrat la coincidència amb el nom,

La idea d'organitzar aquest tipus d'arxius a les antigues capitals de província ja s'havia plantejat des dels inicis del règim republicà (1931), amb finalitats de conservació i consulta

>> *Destrucció de documents de la rectoria de Cassà de la Selva (1936-1939). A sobre, Can Falló.*

Al costat, segell de la Secció d'Arxius del Servei de Patrimoni de la Generalitat de Catalunya (1937).

les similituds amb el de 1937 eren poques. En plena transició, des de la intel·lectualitat gironina s'apostà per reprendre la idea dels anys trenta, és a dir, per constituir «a la llarga», «un centre comú de custòdia i de conservació, mantenint la propietat de cada institució, però unificant els serveis de consulta i estudi» (Busquets, Nadal, 1975). Al capdavant, però, cadascuna de les grans institucions gironines productores d'arxiu organitzà el seu propi centre —excepte la Diputació, que acceptà ingressar els seus fons a l'Històric. Els temps, les necessitats i les pretensions havien canviat. Tanmateix, la unificació dels serveis de custòdia i consulta, mantenint les titularitats corresponents, és una idea inspiradora que no s'hauria de descartar a la lleugera.

Jordi Gaitx és arxiver i historiador.